

Medvirkning som prosesser for unge over 18 år i barnevernet

Participation as processes for youths over 18 in the Child Welfare Services

Anne Riise

universitetslektor og doktorgradskandidat, Institutt for barnevern og sosialt arbeid, UiT Norges arktiske universitet

Sammendrag

Artikkelen handler om medvirkning for unge over 18 år som mottar hjelp fra barnevernet. Forskningsspørsmålet er: Hvilken betydning har medvirkningsprosesser i barnevernets oppfølging av unge over 18 år? Studien har et kvalitativt design, og en fenomenologisk og en hermeneutisk tilnærming er valgt. Datamaterialet består av intervjuer med 30 ungdommer i alderen 17–25 år og er utforsket ved refleksiv tematisk analyse. Ungdommene hadde medvirkningsprosesser gjennom informasjonsutveksling, forventningsavklaringer, relasjoner og meningsutveksling. Standardisering hindret medvirkning. Tilstedeværende personer, støtte og rom til å utforske meninger underbygget medvirkningsprosesser. Studien viser nødvendigheten av å vurdere hvordan medvirkning kan være prosesser hos hver enkelt ungdom, hvor et formål er å bidra til ungdommens mestring og utvikling.

Nøkkelord

medvirkning, barnevern, ettervern, ungdom

Abstract

The article is about participation for youths over 18 who receive support from the Child Welfare Services (CWS). The research question is: What significance do participation processes have in the follow-up from the CWS for youths over 18? The study has a qualitative design with a phenomenological and hermeneutic approach. Data consists of interviews with 30 youths aged 17–25, thematically analysed. The youths participated through information exchange,

clarifying expectations, relationships and opinion exchange. Standardisation hindered participation. Persons present, support and the possibility of forming and expressing opinions substantiated participation processes. The study reflects the necessity of considering participation as an individual process, aiming to contribute to coping and development.

Keywords

participation, child welfare, aftercare, youth

Innledning

I artikkelen utforsker jeg ungdommers medvirkningsprosesser når de er over 18 år og mottar hjelp fra barnevernet. Medvirkning kan forstås som en prosess hvor unge inkluderes som samarbeidspartnere og har reelle muligheter til å påvirke i beslutninger som handler om deres liv (Paulsen, 2022, s. 17). At unge kan påvirke, åpner opp for at de har valgmuligheter i hjelpetilbudet, og for at de kan danne seg en forståelse av sine ønsker og behov (Sinclair & Franklin, 2000). I artikkelen knytter jeg unges mulighet til å påvirke tiltak og beslutninger til den hjelpen de mottar fra barnevernet gjennom ettervern. Ettervern er hjelpen barnevernet tilbyr unge i alderen 18–25 år. Barnevernet kan videreføre eller tilby andre tiltak. De mest anvendte ettervernstiltakene har vært økonomisk støtte, bolig, fosterhjem og oppfølging fra miljøterapeut (Paulsen, Wendelborg et al., 2020). Tiltakene skal bidra til at ungdommene opplever overgangen til en selvstendig voksentilværelse som trygg og forutsigbar (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011).

I ettervern aktualiseres prosesser med at unge skal medvirke, ettersom ungdommene er i en livsfase hvor de utforsker sine muligheter. Så lenge ungdommene mottar hjelp fra barnevernet, skal barnevernet vurdere deres medvirkning med hensyn til alder og modenhet (Barnevernsloven, 2021, § 1-4). I artikkelen knytter jeg formålet med at unge medvirker, til de positive psykologiske virkningene av å medvirke (Backe-Hansen, 2016). Etter hvert som de blir eldre, opplever unge mer medvirkning i møte med barnevernet (Cossar et al., 2016). Det er derfor relevant å utforske hvordan medvirkningsprosessene får betydning for unge over 18 år.

Barn og unge har blandede erfaringer med å medvirke i barnevernet (Falch-Eriksen et al., 2021). Barnevernsloven (2021) styrker retten til medvirkning bl.a. fordi medvirkning ikke har blitt godt nok ivaretatt på ulike områder og i faser i barnevernssaker (NOU 2023: 7). Det blir vist til manglende informasjon og deltakelse i beslutninger og klageadgang i undersøkelsesarbeid og saker som gjelder enslige mindreårige flyktninger. Informasjon er

viktig for at ungdommer skal føle seg forberedt, vite hva de kan forvente (van Bijleveld et al., 2014), og for å skape deltakelse i beslutningsprosesser (Falch-Eriksen et al., 2021). Styrkingen av retten til medvirkning kom også fordi unge ikke har hatt mulighet til å uttrykke seg i trygge omgivelser (NOU 2023: 7). Blandede erfaringer og opplevelser med lite medvirkning blir barrierer for unges deltakelse i andre situasjoner (Helsetilsynet, 2019). Dette gjenspeiler at medvirkning er prosesser hvor erfaringer påvirker hvordan de unge medvirkning.

Opplevelse av innflytelse og deltakelse avhenger av ansattes involvering for å imøtekomme og skape en relasjon til ungdommene (Bakketeig & Backe-Hansen, 2018). Ansatte synes det er vanskelig å tilrettelegge for en medvirkningspraksis hvor de utvikler relasjoner (Riise & Paulsen, 2022). Dette antyder at det har betydning at profesjonelle har en tilnærming til medvirkning hvor de vurderer medvirkning for dem over 18 og hvordan de kan tilrettelegge for medvirkningsprosesser. Med det som utgangspunkt er forskningsspørsmålet i artikkelen: Hvilken betydning har medvirkningsprosesser i barnevernets oppfølging av unge over 18 år?

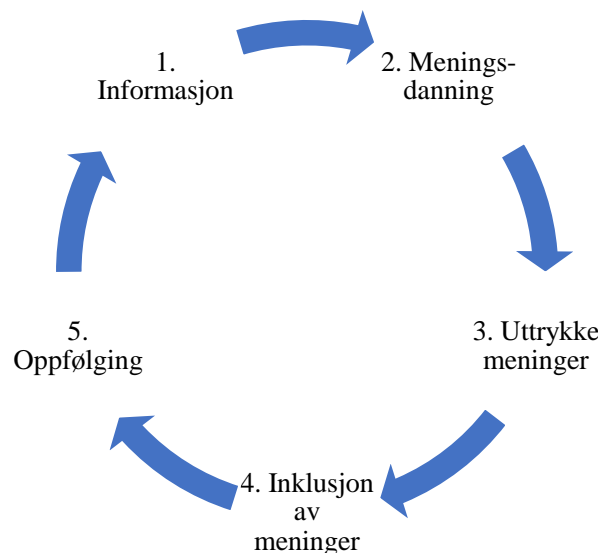
Det er et formål at artikkelen får fram perspektiver på unge brukeres medvirkning i tilknytning til barnevernets ansvar for å tilby hjelp og støtte til unge over 18 år. Unge har rett til hjelp opptil 25 år. Likevel har hjelpen ofte blitt avsluttet innen fylte 20 år, uten grundigere vurdering av ungdommenes behov (Paulsen, Wendelborg et al., 2020; Svendsen & Berg, 2017). For unge med barnevernerfaring er overgangen til voksenlivet brå fordi de føler på mye ansvar, store utfordringer og kronglete overganger (Paulsen, Wendelborg et al., 2020). Retten til ettervern skal derfor sikre unge viktig støtte i overgangen til voksenlivet (NOU 2023: 7). Enslige mindreårige flyktninger har utgjort en betydelig andel av dem som har mottatt ettervern (Svendsen & Berg, 2017). Deres behov og behovene til øvrige som har mottatt ettervern, er både like og forskjellige (Paulsen, Wendelborg et al., 2020). Kommuner har organisert og tilbydd enslige mindreårige tiltak i tråd med barnevernsloven (2021), og derfor blir de inkludert i artikkelen.

Unge i ettervern befinner seg i livsfasen mellom ungdom og voksen, referert til som «emerging adulthood». Livsfasen kjennetegnes av ustabilitet og følelsen av å være imellom ettersom de unge utforsker ulike retninger i livet (Arnett, 2019). Unge med barnevernerfaring har ofte flere praktiske og følelsesmessige utfordringer som pågår samtidig (Lidén et al., 2020; Paulsen, Wendelborg et al., 2020). På lengre sikt kan ettervern bidra til fullføring av skolegang og forhindre mottak av trygd og arbeidsytelser (Paulsen, Wendelborg et al., 2020). I den sammenheng er det relevant å utforske hvordan unge opplever støtte gjennom prøving og feiling (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011). Ansatte i barnevernet har ofte påtatt seg ansvar for å hjelpe fordi de har hatt ansvar for de unge før de fylte 18 (Oterholm

& Paulsen, 2018). For unge med barnevernerfaring er det viktig med relasjoner som hjelper dem å forstå hva det vil si å klare seg bra (Bakketeig et al., 2020). Ansvar et ansatte påtar seg, kan handle om å tilrettelegge for empowerment og utvikling av unges selvtilit gjennom medvirkning (Riise & Paulsen, 2022; Sinclair & Franklin, 2000). Et formål med medvirkning er at det bidrar til utvikling av ferdigheter som er nyttige i diskusjon, kommunikasjon, forhandling og beslutninger (Sinclair & Franklin, 2000). Ferdighetene er viktige mens ungdommene mottar hjelp, og for å planlegge framtida. De positive psykologiske virkningene av å medvirke kan derfor være gjeldende i medvirkningsprosessene og i situasjoner senere i livet.

Teoretiske perspektiver

Artikkelen tar utgangspunkt i at medvirkning er prosesser som åpner opp for at de unge kan danne seg en forståelse av sine ønsker og behov og finner mening i å delta. Medvirkning har positive psykologiske virkninger når deltakelsen er lærerik, givende og moro fordi de unge blir del av prosesser som gir opplevelser og ferdigheter til bruk der og da og i andre sammenhenger (Backe-Hansen, 2016). I tillegg kan det oppleves positivt å jobbe sammen om noe (Backe-Hansen, 2016). Strandbu (2011, s.110) har illustrert hvordan barns deltakelse er prosesser som foregår gjennom fem trinn. Dette er gjengitt i figur 1. Figuren synliggjør at medvirkning avhenger av relasjoner.

Figur 1. Barns deltakelse som sirkulær prosess.

Trinnene følger ikke etter hverandre, som i en lineær prosess, men er ideelt sett pågående, sirkulære prosesser (Strandbu, 2011). I tillegg påvirker trinnene hverandre. I første trinn får

og gir ungdommen informasjon før det tas beslutninger (Strandbu, 2011). Informasjon er nøkkelen til å tilrettelegge for barns aktive deltakelse i prosesser (Olsen, 2023). I ettervern kan informasjonen gjelde tiltak og rettigheter, ungdommens situasjon og barnevernssaken. Andre og tredje trinn handler om hjelp til meningsdanning og til å formidle meninger (Strandbu, 2011). I disse trinnene tas det hensyn til at meningene ikke alltid er leveringsklare. Det handler om å ha rom og mulighet til å forme og formidle sine meninger (Olsen, 2023; Strandbu, 2011). Tilretteleggingen handler om å forstå ungdommens medvirkning i lys av ulike kontekster. En kontekstuell tilnærming innebærer at forhold som historikk og kultur, maktrelasjoner og nettverk kan påvirke medvirkning (Munford & O'Donoghue, 2019). I ettervern innebærer dette at bakgrunn og tidligere erfaringer kan påvirke hvordan ungdommene medvirker.

Fjerde trinn handler om inklusjon av mening. En forutsetning for at det barnet uttrykker kan tas på alvor, er at det blir forstått av de voksne på en måte som samsvarer med den meningen barnet selv la i det (Strandbu, 2011). Medvirkningsprosessene bør vurderes med henblikk på at ungdommene er i livsfasen «emerging adulthood». De er på vei til å bli voksne, men føler seg ikke voksne enda, og på veien utforsker de egen identitet og hvilke muligheter de har (Arnett, 2019). Mens de mottar ettervern, utforsker ungdommene mulighetene ettervern gir dem og sitt aktørskap i interaksjonen med ansatte (Riise, 2024). Fordi ungdommene ikke føler seg voksne, og fordi inklusjon finner sted i voksenkonstruerte kontekster og på voksnes initiativ og premisser (Olsen, 2023), er det aktuelt å vurdere hvordan ungdommene tas på alvor. Inklusjon avhenger av en relasjon hvor de voksne har ungdommene i fokus og ønsker å underbygge deres opplevelser av mestring.

Relasjon blir videre viktig i det femte trinnet, som omhandler etterspill etter at beslutningen er tatt. Gjennom etterspill kan de unge debrife oppfatningen av beslutningen og egen deltakelse og samtale om det som ble iverksatt (Strandbu, 2011). I ettervern kan etterspillene dreie seg om de unges deltakelse i planleggingen av hjelpen og i beslutninger som påvirker framtida deres. Gjennom relasjonell praksis kan ansatte bygge en solid og hjelpende allianse som setter den unge i sentrum (Munford & O'Donoghue, 2019). Relasjoner kan skape trygghet som gir rammer for medvirkning hvor den unge føler seg styrket og motivert til å uttrykke sine meninger (Olsen, 2023). Oppfølgingen av etterspill er viktig ettersom livssituasjonen til unge stadig er i endring. Det handler om at unge kontinuerlig opplever at profesjonelle har forstått deres oppfatninger og perspektiver og gjør vurderinger ut fra deres beste (Olsen, 2023). Relasjoner som støtter opp under unges erfaringer, kan ha betydning for deres medvirkning.

Metode

Studien har et kvalitativt design. Datamaterialet består av semistrukturerte kvalitative intervjuer med 30 ungdommer i alderen 17–25 år. Jeg har tatt utgangspunkt i ungdommenes beskrivelser for å forstå deres erfaringer med å medvirke. Denne tilnærmingen er fenomenologisk, ettersom jeg søker å forstå det sosiale fenomenet «unges medvirkning» i aktørenes perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2015). Idet jeg veksler mellom å forstå delene og helheten i konteksten og intervjusituasjonen, har jeg en hermeneutisk tilnærming (Kvale & Brinkmann, 2015). En kombinasjon av fenomenologi og hermeneutikk bidrar til en sammensatt forståelse.

Ungdommene ble rekruttert ved hjelp av ansatte i barnevernet og private og offentlige instanser. Informantgruppa besto av 18 menn og 12 kvinner, hvorav 12 kom til Norge som enslige mindreårige flyktninger. Ungdommene hadde mottatt hjelpe- og omsorgstiltak før de fylte 18 år. De var enten på vei inn i ettervern, i ettervern eller hadde mottatt ettervern. De hadde eller hadde hatt ettervernstiltak som fosterhjem, botiltak, økonomisk støtte, lavterskeltiltak og oppfølging fra miljøterapeut eller saksbehandler. Jeg gjennomførte 21 individuelle intervjuer, hvorav ett intervju var med to ungdommer sammen og to fokusgruppeintervjuer var med henholdsvis tre og fire ungdommer.

I analysen brukte jeg fasene i refleksiv tematisk analyse som framgangsmåte (Braun & Clarke, 2022). Framgangsmåten egner seg til identifisering, analysering og rapportering av mønstre i datamaterialet (Braun & Clarke, 2022). Først ble jeg kjent med datamaterialet. Deretter kodet og tematiserte jeg materialet, jf. andre og tredje fase. Jeg markerte tekst hvor ungdommene beskrev kontakt med og samarbeid med ansatte og instanser hvor de følte seg tatt på alvor, og hvor de ikke følte seg ivaretatt. Deretter knyttet jeg beskrivelsene til Strandbus (2011) trinn for barns deltakelse for å finne sammenhengen mellom koder og temaer. I fjerde fase gjennomgikk jeg temaer for å vurdere dem med henblikk på datasettet (Braun & Clarke, 2022). Jeg organiserte, fortolket og samlet hoved- og undertemaer og inkluderte variasjoner, som tiltak og kvalitet i kontakten. I femte fase benevnte jeg temaer for det videre arbeidet, før jeg gjorde det skriftlige arbeidet i sjette fase (Braun & Clarke, 2022). Jeg var opptatt av å få fram likheter og ulikheter på tvers av dataene som kunne gjenspeile kontraster, eksempelvis ungdommers kontakt med ansatte i barnevernet og deres kontakt med andre. Fortolkningene utviklet forståelser og tydeliggjorde at forståelsene bygde på hverandre. I analysene kom jeg fram til at ungdommene hadde prosesser der de medvirket gjennom informasjonsutveksling

og forventningsavklaringer og gjennom relasjoner og meningsutvekslinger med personer i privat og i offentlig nettverk.

Etiske refleksjoner

Studien ble meldt til Sikt, og jeg innhentet informert samtykke i tråd med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap. Etter at ansatte hadde informert ungdommene om studien og videreformidlet kontaktinformasjonen til meg, kontaktet jeg ungdommene. Jeg fulgte opp informasjonen og informerte om samtykke, anonymisering og min rolle som forsker. I intervjuene var jeg opptatt av å ivareta ungdommene. Jeg brukte en temaguide, men hadde en uformell tilnærming med utgangspunkt i dagligdagse temaer og det ungdommene var opptatt av. Ungdommene i fokusgruppene ønsket at det ikke ble gjort opptak, og det ble respektert. I etterkant kunne ungdommene kontakte både ansatte og meg. Alle sitatene i artikkelen er anonymiserte, og navnene er fiktive. Der hvor det kommer fram at svarene er fra enslige mindreårige, var det relevant å presisere at det var ulikheter mellom denne gruppen og øvrige ungdommer. Ellers inngår enslige mindreåriges beskrivelser i de generelle beskrivelsene.

Funn

Ungdommene hadde prosesser med å medvirke i interaksjonen med barnevernet og andre, og prosessene ble påvirket av ungdommenes situasjoner og de valgene de sto overfor. Ett funn er at ungdommene var opptatte av å utveksle informasjon. De ønsket å avklare barnevernets forventninger til dem og hvilke forventninger de kunne ha til barnevernet. Et annet funn er at ungdommene gjennom relasjoner fikk støtte og mulighet til å utforske meninger. Dette underbygget at de formet og uttrykte meninger.

Medvirkning gjennom informasjonsutveksling og forventningsavklaringer

Ofte fikk ungdommene informasjon om tiltak, samtykke og rettigheter, herunder retten til å medvirke. Enkelte innhentet informasjon fra deres nettverk og leste seg opp for å være forberedt til avklaringene rundt hjelpen, som Morten (18). Han ønsket å være «litt smartere enn barnevernet, ligge et steg foran». Flere hadde erfaring med at det var nødvendig å være forberedt i kontakten med barnevernet. Med utgangspunkt i informasjonen vurderte ungdommene behovet for oppfølging. Grunnet dårlige erfaringer fra tidligere kontakt med barnevernet var de ambivalente til å motta ettervern. Likevel vurderte de at de trengte økonomisk og praktisk hjelp. Anna (21) sa det slik: «Dønn ærlig: Det gir meg en veldig gunstig

økonomisk situasjon. Jeg trenger ikke noen som en gang i halvåret passer på om jeg spiser.» Flere av ungdommene var klar over at barnevernet knyttet forventninger om oppfølging til den økonomiske støtten. De samtykket, fulgte opp de regelmessige møtene og delte informasjon med barnevernet.

Noen mottok lite informasjon om ettervern og muligheten til å medvirke, og oppfattet kommunikasjonen som mangelfull. Eksempelvis var flere usikre på hvor lenge de kunne motta ettervern, og om de kunne søke om tiltak etter å ha avsluttet ettervernet. Den midlertidige forutsigbarheten og stabiliteten i den økonomiske og praktiske støtten ble derfor avgjørende for samtykket. To ungdommer hadde opplevd at barnevernet vurderte at de ikke hadde behov for ettervern. De ga informasjon og argumenterte for behovet for hjelp og fikk ettervern. Flere påpekte at ettervernstilbudet framsto som standardisert og ikke mulig å påvirke. Enkelte enslige mindreårige opplevde at de ble overført til ettervern på 18-årsdagen. Ettervernet fikk få praktiske følger for dem. De samtykket fordi de, ut fra informasjonen de hadde mottatt, oppfattet at tiltakene var gunstige for dem.

Erfaringer med manglende kontinuitet i relasjonen til saksbehandler, ansattes manglende vurderinger og maktesløshet preget noen unge. De vurderte behovet for hjelp, hvor mye og på hvilke måter de skulle ha kontakt med barnevernet. Christoffer (21) beskrev interaksjonen slik:

Christoffer: En tekstmelding dukket opp hver tredje måned. Da hadde vi et møte.

Intervjuer: Hva snakket dere om?

Christoffer: Om oppholdet [i fosterhjemmet], venner, sparing – simple stuff. At alt var i orden, ingenting problematisk.

Intervjuer: Hvordan opplevde du disse samtalene?

Christoffer: Det var ikke nødvendig for meg. Jeg antok det var en standard prosedyre for saksbehandler.

Ungdommer som opplevde oppfølgingen som standardisert, fulgte opp de regelmessige avtalene og forholdt seg ellers lite til barnevernet. Flere enslige mindreårige kjente ikke til barnevernets rolle. Noen ungdommer ble klar over at de ønsket tettere oppfølging når den praktiske og økonomiske støtten var uavklart, eller i situasjoner hvor de hadde forventet mer oppfølging. Klara (18) sa: «Da jeg flytta på hybel, fant jeg ut at det hadde vært betryggende med de voksne hos meg.» Ungdommene ønsket støtte, men det var utfordrende å få avklart i hvilke situasjoner

og fra hvem de kunne be om den. De oppfattet at det var grenser for hvor mye de kunne forvente. Taushetsplikten var en forutsetning for at de enslige mindreårige kunne utvikle tillit og trygghet. De hadde avklarte forventninger til ansatte i botiltak og forholdt seg derfor ikke til barnevernet.

Medvirkning gjennom relasjoner og meningsutveksling

Flere ungdommer opplevde at ansatte involverte seg og hørte mer på dem i ettervern. Josefine (19) sa om sin saksbehandler: «Hun hører hva jeg har å si, møter meg på halvveien og ser ting på min måte.» I oppfølgingen var det flere som holdt kontakten for å kunne motta hjelp og ha noen å si fra til. Selv om de fikk nye kontaktpersoner, endret samarbeidet seg, og de følte seg tatt på alvor. Sondre (19) sa: «De viste større interesse for meg etter at jeg fylte 18. Barnevernet tok en større rolle.» Flere beskrev en større innsats fra ansatte for å ivareta dem. De nye saksbehandlerne hadde tid til samtaler og ga omsorg og viste interesse for dagliglivet og planene deres. Ungdommene satte også pris på at ansatte tok initiativ til uformell kontakt og samvær.

Unge med bo- og lavterskeltiltak henvendte seg til nettverkene i tiltakene grunnet den uformelle kontakten med voksne og andre ungdommer. De opplevde støtte og samhold gjennom sosialt samvær og aktiviteter. Flere enslige mindreårige omtalte ansatte, ungdommer og miljøet i bo- og lavterskeltiltakene som «foreldre», «venner» og «familie». I tiltakene brukte ungdommene hverandre og de voksne til å få informasjon, utveksle meninger, bli bevisste og lære av hverandres erfaringer og perspektiver. Enslige mindreårige testet ut forståelsen av språk og kultur. Kombinasjonen av støtte fra profesjonelle og privatpersoner var også betydningsfull for dem med ansvarsgruppe. Daniel (19) beskrev det slik: «Jeg har en bestemor og en pappa som bryr seg, men jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre, eller hvor jeg skulle dra [ved avslutning av fosterhjemstiltak]. Det føltes godt å ha et profesjonelt nettverk.» Støtte fra et nettverk ga ungdommene rom til å utforske muligheter.

Med støtte fra profesjonelle og privatpersoner var det enklere å åpne seg og snakke om det som var vanskelig. Ungdommer framhevet viktigheten av å ha ulike personer å henvende seg til. Molly (18) sa: «Det er fint å snakke med henne [saksbehandler] om ting i bakgrunnen min som er vanskelig å snakke med fostermor om.» Flere tilgjengelige personer ga ungdommene rom til å velge hvem de søkte støtte hos, og til å bearbeide. De opplevde gjensidighet og trygghet når kontakten ble uformell, og ansatte hadde tid til å lytte og vise at de brydde seg. Når Anna (21) opplevde trygghet, våget hun å si fra om at hun ikke kjente seg igjen i historikken i tiltaksplanen. Å

endre historikken endret fokuset i samtalene med saksbehandler. Anna beskrev saksbehandler: «Hun er et menneske, og da kan jeg også være et menneske, ikke en barnevernsunge.» Sitatet viser at relasjonen hadde trygget Anna til å medvirke.

Diskusjon

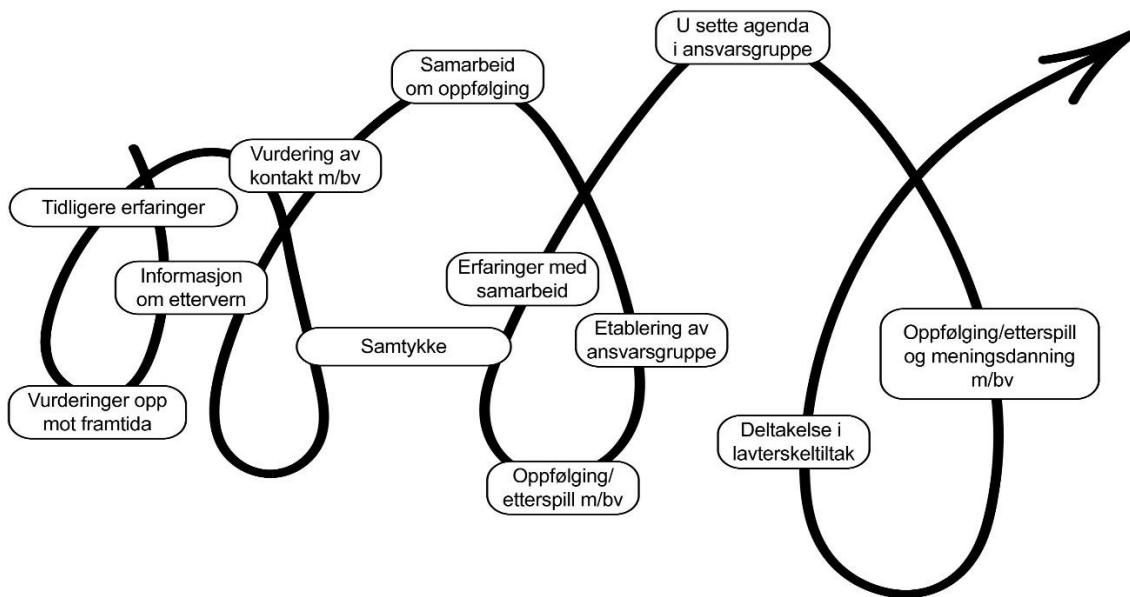
Informasjonen om ettervern gjorde ungdommene i stand til å vurdere behovene sine med hensyn til hjelpen de kunne motta i ettervern. Dette kan knyttes til første trinn i deltakelse, hvor informasjon er en forutsetning for å delta i beslutningsprosesser (Strandbu, 2011). Studien til Balsell et al. (2017) underbygger at ungdommer ønsker informasjon og forklaringer av realiteten, slik at de har mulighet til å forstå tiltakene. Informasjon om ettervern gjorde ungdommene i stand til å danne seg meninger om hva de hadde behov for. Videre kunne de dele behovene sine med barnevernet og samtykke. Informasjonsutvekslingen satte i gang medvirkningsprosesser som kan knyttes til andre og tredje trinn i å delta (Strandbu, 2011). Ungdommene formet og uttrykte meninger som ga barnevernet tilbakemeldinger og informasjon om deres liv. Gjennom informasjonsutvekslingen vurderte ungdommene hvordan ettervern kunne være gunstig i et framtidsperspektiv. Prosessene handler om å danne en forståelse av å medvirke, som i studien til Balsell et al. (2017), hvor ungdommene opplevde å forstå følgene av å medvirke når de utvekslet informasjon og forklaringer. Vurderinger av behovet for ettervern satte i gang prosesser hos ungdommene for å forstå hvilke alternativer og valg de hadde. Ungdommenes vurderinger kan knyttes til livsfasen de er i. Ifølge Arnett (2019) kan unge med utfordrende bakgrunner særlig utnytte mulighetene til livsendring.

Gjennom informasjonsutvekslingen vurderte ungdommene kontakten med barnevernet. De hadde behov for forventningsavklaringer grunnet dårlige erfaringer. I informasjonsutvekslingen ligger det et premiss om at ungdommen må uttale seg før det blir tatt en beslutning (Strandbu, 2011). Ungdommenes oppfatning av ettervernstilbudet som standardisert presiserer at de følte seg utelatt fra beslutninger om ettervernstilbudet. Standardiserte tilbud og medvirkningsprosesser som starter etter at første beslutning er tatt, fratruer unge posisjon og mulighet til å medvirke (Falch-Eriksen et al., 2021). Likevel fulgte de unge opp etterverntiltakene gjennom å ha lite kontakt med barnevernet. I en tidligere studie relaterte jeg unges regulering av kontakten med barnevernet til utøvelse av aktørskap (Riise, 2024). De begrenset kontakten for å følge opp planer og møter i ettervernet fordi det ga dem en posisjon til å ha innflytelse på tiltakene. Arnett (2019) påpeker hvordan unges planlegging er en kognitiv evne som kan bygge resiliens. Ungdommenes

samtykke til et standardisert ettervernstilbud og oppfølgingen av forventningene reflekterer medvirkningsprosesser hvor de vurderte og planla hvordan de kunne påvirke og ha innflytelse.

Ungdommene hadde prosesser med å medvirke gjennom meningsutveksling med ansatte og andre. Prosessene kan knyttes til andre, tredje og fjerde trinn i Strandbus (2011) modell for deltakelse, som dreier seg om forming, formidling og inklusjon av mening. Flere ungdommer opplevde å bli tatt mer på alvor i ettervern, bl.a. gjennom gjensidighet og opplevelse av at ansatte hadde tid til dem. I Gundersens (2021) studie medførte ungdommers erfaringer med at sosialarbeidere involverte seg ut over opprinnelige formål med å ha kontakt, til at de engasjerte andre i sine utfordringer. På samme måte ga opplevelser av gjensidighet gjennom oppfølgingen i ettervern grobunn for å dele informasjon, utforske egen situasjon og involvere seg. Som i Križ og Roundtree-Swains (2017) studie ble tidligere barrierer for deltakelse mindre gjeldende med erfaringer med at ansatte var til stede. Tilstedeværelse var viktig ettersom ungdommene vurderte i hvilke situasjoner og overfor hvilke ansatte de kunne uttrykke seg. Unge med oppfølging fra miljøterapeut eller tilgang på voksne i bo- og lavterskeltiltak kunne velge å forholde seg til disse personene. Informasjonsutvekslingen og meningsdanningen med voksne og andre ungdommer i bo- og lavterskeltiltak tilrettela for læring av ferdigheter som å forme, dele og utforske forståelse, meninger og kultur. På sosiale arenaer med andre og i deltakelse i ansvarsgruppe kunne ungdommene involvere seg og gradvis påta seg ansvar. Sæbjørnsen og Willumsen (2017) påpeker at deltakelse i tverrfaglige team gir unge mulighet til makt og innflytelse i beslutninger som angår dem, og at dette underbygger ansvarsfølelse. Prosessene kan knyttes til inklusjon av ungdommens meninger, og medfører at medvirkningen skjer på ungdommens premisser.

Funnene vises i en figur som illustrerer at medvirkning er i prosess og bygger på ungdommens erfaringer med å medvirke. Figur 2 er utviklet av Strandbus (2011, s. 110) modell for barns deltakelse, og illustrerer medvirkningsprosesser i en spiral.

Figur 2. Medvirkningsprosesser hos ungdommer i ettervern.

Spiralen viser at medvirkningsprosessene bygger på ungdommenes erfaringer og blir utviklet gjennom relasjoner til andre og deltakelse i ulike nettverk. Deltakelse på aktiviteter og i nettverk var viktig for å danne relasjoner, oppleve støtte og teste egne meninger. Sosial støtte og anerkjennelse på ulike arenaer får betydning for både enslige mindreårige og øvrige ungdommer (Paulsen, Wendelborg et al., 2020, Paulsen, Riise et al. 2020). Aktiviteter og samvær gjennom uformelle relasjoner kan bidra til at unge opplever erfaringene sine som betydningsfulle (Munn-Giddings & Borkman, 2018). Medvirkningsprosessene kan knyttes til fjerde og femte trinn i Strandbus (2011) modell, som dreier seg om inklusjon og etterspill. Benevnelser som «familie», «venner» og «foreldre» om personer og fellesskapet i bo- og lavterskeltak gjenspeiler tilhørighet og opplevelse av å ha betydning. Tilhørigheten og relasjonene blir en del av identitetsutforskingen i livsfasen (Arnett, 2019). Opplevelsen av å bli tatt på alvor i fellesskapet med voksne og ungdommer kan bidra i medvirkningsprosessene fordi muligheter til å gi og dele meninger bidrar til at det føles betydningsfullt å medvirke (Cossar et al., 2016).

Figur 2 synliggjør at medvirkningsprosessene bør forstås ut fra at unge beveger seg på ulike arenaer, danner relasjoner og er aktive. Relasjoner og interaksjon kan ha en myndiggjørende effekt (Munn-Giddings & Borkmann, 2018) ved at ungdommene tør å åpne seg, stille spørsmål og være ærlige (van Bijleveld et al., 2014). Trygghet i relasjoner bidrar til en følelse av tilhørighet og til at unge etablerer og styrker nettverket sitt (Munford & O'Donoghue, 2019). I

studien framkommer det at tilgjengelige og tilstedeværende personer ga ungdommene trygghet og rom til å bearbeide tidligere erfaringer og bevege seg videre til å ha medvirkningsprosesser med seg selv og framtida i fokus.

Konklusjon

Ungdommenes medvirkningsprosesser bygger på deres tidligere erfaringer med å medvirke og utvikles gjennom interaksjonen med ansatte i barnevernet og andre. Studien viser at ungdom i ettervern hadde medvirkningsprosesser gjennom informasjonsutveksling, forventningsavklaring, relasjoner og meningsutveksling. Standardisering og ansattes begrensede tid og fleksibilitet utfordret prosessene. Tilstedeværende personer og fellesskap underbygget prosessene og ga de unge rom til å utforske meningene sine og involvere seg på egne premisser.

Studien tydeliggjør betydningen av praksis som tilrettelegger for medvirkningsprosesser hos hver enkelt ungdom hvor formålet er å bidra til mestring og utvikling hos ungdommen. Overfor unge på vei mot voksenlivet må praksis rettes mot at unge kan etablere og ivareta relasjoner og nettverk. Det er behov for mer forskning omkring hvordan ulike fellesskap har betydning for unge med behov for velferdstjenester.

Referanser

- Arnett, J.J. (2019). *Emerging adulthood: The Winding Road from the Late Teens Through the Twenties* (2. utg.). Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199929382.001.0001>
- Backe-Hansen, E. (2016). Barn og unges medvirkning i barnevernet – hvorfor og hvordan? *NMH-publikasjoner* 2016:4, 37–48. https://nmh.brage.unit.no/nmh-xmlui/bitstream/handle/11250/2445637/Backe-Hansen_Barn_og_unges_medvirkning_i_barnevernet.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bakketeig, E. & Backe-Hansen, E. (2018). Agency and flexible support in transition from care: Learning from the experiences of a Norwegian sample of care leavers doing well. *Nordic Social Work Research*, 8(1), 30–42.
<https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1518815>
- Bakketeig, E., Boddy, J., Gundersen, T., Østergaard, J. & Hanrahan, F. (2020). Deconstructing doing well; what can we learn from care experienced young people in England, Denmark and Norway? *Children and Youth Services Review*, 118, Artikkel 105333.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105333>
- Balsell, M.Á., Fuentes-Peláez, N. & Pastor, C. (2017). Listening to the voices of children in decision-making: A challenge for the child protection system in Spain. *Children and Youth Service Review*, 79, 418–425. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.055>
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (2011). *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år* (nr. Q-13/2011) [Rundskriv].
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-om-tiltak-etter-barneloven-for/id651092/>
- Barnevernsloven (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2021-06-18-97>
- Braun, V. & Clarke, V. (2022). *Thematic Analysis: A Practical Guide*. Sage.
- Cossar, J., Brandon, M. & Jordan, P. (2016). ‘You’ve got to trust her and she’s got to trust you’: children’s views on participation in the child protection system. *Child & Family Social Work*, 21(1), 103–112. <https://doi.org/10.1111/cfs.12115>
- Falch-Eriksen, A., Toros, K., Sindi, I. & Lehtme, R. (2021). Children expressing their views in child protection casework: Current research and their rights going forward. *Child & Family Social Work*, 26(3), 485–497. <https://doi.org/doi.org/10.1111/cfs.12831>

- Gundersen, T. (2021). Embedded in relations—Interactions as a source of agency and life opportunities for care-experienced young adults. *Children & Society*, 35(5), 680–693. <https://doi.org/10.1111/chso.12434>
- Helsetilsynet (2019). *Det å reise vasker øynene: Gjennomgang av 106 barnevernsaker*. Statens helsetilsyn. https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2019/helsetilsynet_rapport_unummerert_gjennomgang_106_barnevernsaker.pdf
- Križ, K. & Roundtree-Swain, D. (2017). «We are merchandise on a conveyer belt»: How young adults in the public child protection system perceive their participation in decisions about their care. *Children and Youth Services Review*, 78, 32–40. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.05.001>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Lidén, H., Aasen, B., Seeberg, M.L. & Staver, A.B. (2020). *Fra bosetting til voksenliv: Den kommunale tjenestekjeden for enslige mindreadrige flyktninger* (Rapport 2020:1). Institutt for samfunnsforskning. <https://hdl.handle.net/11250/2641091>
- Munford, R. & O'Donoghue, K. (2019). Conclusion: Emerging Theories for Effective Social Work Practice. I R. Munford & K. O'Donoghue (red.), *New Theories for Social Work Practice: Ethical Practice for Working with Individuals, Families and Communities*. Jessica Kingsley Publishers.
- Munn-Giddings, C. & Borkman, T. (2018). Reciprocity in peer-led mutual aid groups in the community. Implications for social policy and social work practices. I M. Törrönen, C. Munn-Giddings & L. Tarkiainen (red.), *Reciprocal Relationships and Well-Being* (s. 59–76). Routledge.
- NOU 2023: 7. (2023). *Trygg barndom, sikker fremtid – Gjennomgang av rettssikkerheten for barn og foreldre i barnevernet*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-7/id2966836/>
- Olsen, R.K. (2023). Key factors for child participation – an empowerment model for active inclusion in participatory processes. *Frontiers in Psychology*, 14, 1–12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1247483>
- Oterholm, I. & Paulsen, V. (2018). Young people and social workers' experience of differences between child welfare services and social services. *Nordic Social Work Research*, 8(1), 1–11. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1450283>

- Paulsen, V., Wendelborg, C., Riise, A., Berg, B., Tøssebro, J. & Caspersen, J. (2020). *Ettervern - en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av ungdom med barnevernerfaring*. NTNU Samfunnsforskning. <https://hdl.handle.net/11250/2660047>
- Paulsen, V., Riise, A. & Berg, B. (2020). Enslige mindreåriges vei inn i voksenlivet – behov for anerkjennende praksis. *Fontene forskning*, 13(2), 31–43.
<https://fontene.no/forskning/enslige-mindreariges-vei-inn-i-voksenlivet--behov-for-ankjennende-praksis-6.584.876642.c709433803>
- Paulsen, V. (2022). *Barn og unges medvirkning i barnevernet*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Riise, A. (2024). «Saksbehandleren er ganske samarbeidsvillig» - ungdoms aktørskap i samarbeidet om ettervern. *Fontene forskning*, 17(1), 4–16.
<https://fontene.no/forskning/saksbehandleren-er-ganske-samarbeidsvillig--ungdoms-aktorskap-i-samarbeidet-om-ettervern-6.584.1056128.8b4665b6a1>
- Riise, A. & Paulsen, V. (2022). Facilitating participation for Youths in Child Welfare Services in Transition to Adulthood: Practice between Formalities and Empowerment. *Child Care in Practice*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/13575279.2022.2058916>
- Sinclair, R. & Franklin, A. (2000). *A Quality Protects Research Briefing: Young People's Participation*. Department of Health, Research in Practice og Making Research Count.
- Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse: Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Universitetsforlaget.
- Svendsen, S. & Berg, B. (2017). *Enslige mindreårige - på vei mot voksenlivet*. NTNU Samfunnsforskning. <http://hdl.handle.net/11250/2457173>
- Sæbjørnsen, S.E.N. & Willumsen, E. (2017). Service user participation in interprofessional teams in child welfare in Norway: vulnerable adolescents' perceptions. *Child & Family Social Work*, 22(2), 43–53. <https://doi.org/10.1111/cfs.12242>
- van Bijleveld, G.G., Dedding, C.W. & Bunders-Aelen, J.F. (2014). Seeing eye to eye or not? Young people's and child protection workers' perspectives on children's participation within the Dutch child protection and welfare services. *Children and Youth Services Review*, 47(3), 253–259. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.09.018>